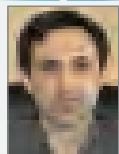

یادداشت

کنترل داخلی و ضرورت آن

احمد جاویدی
معاون پشتیبانی
بورس اوراق بهادار تهران

می‌بایند. کنترل داخلی فرایندی چند سویه است؛ کنترل‌های داخلی دارای پنج جزء هستند که این اجزاء بر یکدیگر اثر می‌گذارند. اجزای کنترل‌های داخلی (محیط کنترلی، ارزیابی ریسک، فعالیت‌های کنترلی، اطلاع‌رسانی و نظارت) در تمام واحدهای تجاری اعم از بزرگ، متوسط و کوچک، انتفاعی و غیرانتفاعی و دولتی به کار می‌رود. با این وجود، اجرای سیستم کنترل داخلی برای هر سازمان متفاوت از سازمان دیگر خواهد بود. سیستم‌های کنترل داخلی قوی، اثر مهم و قابل توجهی بر قابلیت اعتماد گزارش‌های مالی دارند. می‌توان گفت واحدهای تجاری به منظور اطمینان از کارایی و بهره‌وری فعالیت‌ها، قابلیت اعتماد گزارش‌ها و اطلاعات مالی و مطابقت با قوانین اجرایی به سیستم کنترل داخلی نیاز دارند.

گفته می‌شود ریشه و اساس بسیاری از بحران‌ها و رسوایی‌های مالی فقدان کنترل‌های داخلی مناسب در سطح شرکت‌ها است. تصویب قانون ساربینز اکسلی که به دنبال رسوایی‌های مالی بزرگ صورت گرفته، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس را به استقرار کنترل‌های داخلی ملزم کرده است. بورس اوراق بهادار تهران در راستای حمایت از سهامداران، به ویژه سهامداران خرد، اقدام به تهیه پیش‌نویس دستورالعمل کنترل‌های داخلی نموده که پس از بررسی و تحلیل در سازمان بورس و اوراق بهادار متن نهایی تهیه و به تصویب رسیده است. دستورالعمل مذکور که در تاریخ ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۱ به تصویب سازمان بورس و اوراق بهادار رسیده است، علاوه بر تاکید خاص بر مسئولیت هیات مدیره در استقرار و حفظ کنترل‌های داخلی بر نقش حسابرسان در سازمان‌ها نیز تاکید زیادی دارد. هیات مدیره در هر شرکت در خصوص کنترل‌های داخلی شرکت دارای نقشی دوگانه است: یکی استقرار سیستم مذکور و دیگری گزارش‌گری در خصوص اثربخشی آن. مطابق ماده ۴ دستورالعمل کنترل‌های داخلی، مدیریت ارشد شرکت باید با ایجاد نظم و انضباط سازمانی، تدوین مقررات داخلی و تأثیر بر وجدان کاری و ارزش‌های اخلاقی کارکنان، محیط کنترلی را به گونه‌ای فراهم آورد که پایه و اساسی مناسب برای اجرای سایر اجزای کنترل‌های داخلی باشد. مطابق ماده ۱۷ این دستورالعمل، حسابرس مستقل شرکت موظف است در گزارش خود به مجمع عمومی عادی صاحبان سهام در خصوص استقرار و بکارگیری سیستم کنترل‌های داخلی مناسب و اثربخش توسط شرکت اظهار نظر کند. پیاده‌سازی کنترل‌های داخلی و اجرای این دستورالعمل مستلزم وجود استانداردهای لازم در این رابطه است که انتظار می‌رود سازمان حسابرسی کل کشور و انجمن حسابداران رسمی در این زمینه اقدامات لازم را انجام دهند. همچنین لازم است آموزش لازم به مدیران شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران از طریق برگزاری دوره‌های آموزشی و سمینارها صورت پذیرد. امید است با اجرای دقیق این دستورالعمل، هم نقش حسابداری و حسابرسی در توسعه اقتصادی بهبود یابد و هم قابلیت اطمینان گزارش‌های مالی افزایش پیدا کند که به سهم خود رشد و توسعه بازار سرمایه کشورمان را به دنبال خواهد داشت.

با توجه به اهمیت رشد و گسترش سرمایه‌گذاری در شرکت‌ها از طریق بازار سرمایه، هر چه نظام مالی شرکت‌ها مناسب‌تر و اطلاعات اقتصادی با شفافیت بیشتری در اختیار کلیه استفاده‌کنندگان از گزارش‌های مالی از جمله سرمایه‌گذاران قرار گیرد، اهداف مربوط به توسعه اقتصادی بهتر و سریعتر تحقق می‌یابد. رویه‌های کارآمد راهبردی شرکتی برای عملکرد صحیح بازار سرمایه و کل اقتصاد کشور حیاتی و لازمه جلب و حفظ اعتماد عمومی است. راهبردی شرکتی ضعیف ممکن است موجب سلب اعتماد بازار سرمایه گردد که به نوبه خود می‌تواند منجر به خروج منافع یا بحران نقدینگی و سقوط قیمت‌ها در بورس اوراق بهادار شود. در حقیقت، پیاده‌سازی اصول راهبردی شرکتی در شرکت‌ها منجر به افزایش شفافیت اطلاعاتی می‌شود. شفافیت اطلاعاتی نیز خود رشد و توسعه بازار سرمایه را به دنبال خواهد داشت.

یکی از مولفه‌های راهبردی شرکتی استقرار کنترل‌های داخلی اثربخش در شرکت است. کنترل‌های داخلی، واکنش مدیریت برای کاهش ریسک‌های پیرامون واحد تجاری است. طبق تعریف ارائه شده توسط کارگروه سازمان‌های پشتیبان مالی کمیسیون تردوی (موسوم به COSO)، کنترل داخلی فرایندی است که برای فراهم کردن اطمینان معقول از دستیابی به سه گروه اهداف اثربخشی و کارایی عملیاتی، اتکاپذیری گزارش‌گری مالی، رعایت قوانین و مقررات لازم‌الاجرا طراحی می‌شود و توسط مدیران و کارکنان سازمان به اجرا در می‌آید. در دستورالعمل کنترل‌های داخلی مصوب سازمان بورس و اوراق بهادار نیز کنترل‌های داخلی به این صورت تعریف شده است: کنترل داخلی فرایندی است که با هدف کسب اطمینان معقول از تحقق اثربخشی و کارایی عملیاتی، قابلیت اعتماد گزارش‌گری مالی، رعایت قوانین و مقررات مربوط و حفاظت از منابع و دارایی‌های شرکت توسط هیات مدیره، مدیریت و کارکنان شرکت پیاده‌سازی و اجرا می‌شود.

در گذشته، کنترل‌های داخلی بیشتر هدف حفاظت از دارایی‌های موجود در شرکت را دنبال می‌کرد. در حال حاضر کنترل‌های داخلی در دو سطح شرکت و سطح فعالیت‌ها و فرایندها طراحی و استقرار